

ابعاد عرفانی حج

یکی از واجبات مهمی که برای جامعه مسلمین از جانب حق تعالی از زبان و سینه محمد(ص) برای نیل به کمال و قرب حق معین شده موضوع حج است.

هوشنگ شکری: یکی از واجبات مهمی که برای جامعه مسلمین از جانب حق تعالی از زبان و سینه محمد(ص) برای نیل به کمال و قرب حق معین شده موضوع حج است.

مسلمانان در خاک پاک مکه از هشتم تا سیزدهم ذی‌الحجه از هر تیره و قوم و رنگ و نژادی با ترک هرگونه تعلق و خودنمایی و مقامات و منصب‌های دنیوی به جهت رسیدن به کمال و کسب افاضه از حضرت جانان به همراه دیگر دلدادگان کوی دوست لبیک‌گویان رهسپار حرم وی می‌شوند. در این موسم سالکان طریق، احرام عشق در بر کرده و بر گرد کعبه جان هفت بار طواف خالصانه به جای آورده تا به مدد نور و حقیقت محمد(ص) مسلمانی مُحرم و حاجی‌ای مُحرم شوند.

در جایگاه روحانی حج، مسلمانان نسبت به خردترین و کلان‌ترین اعمال خود توجه و مراقبه زیادی دارند تا در حرم امن الهی که محترم‌ترین نقطه در عالم ارض و رو به سوی آسمان الهی است، مُحرم شوند. این مراقبه تا حدی است که حتی موری را سهواً آزار نرسانند؛ چه، حضرت خداوندی در قوانین، کفاره‌ای برای جان مور نیز مقرر فرموده تا حرمت این مکان مقدس نمایان شود؛ و نیز نام خدای سبحان را به قسم یاد نکرده تا امری به آن عظمت را در حدود انفراد و اغراض شخصی بر زبان نرانند. حتی در حرم امن الهی دقت مبذول دارند تا آزار به هم‌نوع نرسانند. در این محل اعلی تنها و تنها توجه ظاهری و باطنی حجاج معطوف به کعبه جان بوده و باید بدانند که پا در جای پای خاصان درگاه الهی نهاده‌اند، چه در آنجا ابراهیم خلیل‌الله اسماعیلش را به جهت قرب جانان و اطاعت امر حضرت واجب‌الوجود برطبق قربانی نهاده بود.

در این سیر الهی حاجی و مُحرم بایستی نفسانیات و تعلقات نفس اماره را قربانی حضرت جانان کند تا به برکت فیض الهی نفس مادی مبدل به نفس مطمئنه شود که خود حضرت الهی در قرآن عظیم‌الشأن ابنای انسان را بدان مژده فرموده‌اند و اگر به راستی مُحرم تواند که بر نفسانیات و تعلقات مادی فایق آمده و ابلیس را رجم حقیقی کند، باران تفضل الهی از ناودان طلایی بر روح و جان چنین مُحرم و حاجی‌ای ساری و جاری شده و تجلی عینی پیدا خواهد کرد که یا ایتها النفس المطمئنه ارجعی الی ربک راضیه مرضیا.

نماد قربانی هم در این مناسک همان قربانی‌کردن خواسته‌های مادی است که باید به هر شدت و حدتی که بوده باشند، مُحرم حقیقی به تفضل الهی بر آنها فایق و غالب آید تا شایسته دخول در کعبه حقیقی باشد. مشعر و منا و عرفات نیز هرکدام متذکر است تا مُحرم بدانند که در صحرای محشر و در برزخ، جز حضرت احدیت هیچ‌کس و هیچ‌چیز یاریگر انسان نیست و تنها رحمانیت و رحیمیت الهی است که حامی و یاور ایشان در فردای قیامت خواهد بود.

مسلمین در اجماع حج، عظمت و معنویت و پیوندهای دینی خود را به نمایش جهانیان گذاشته و امتی واحد در اذهان جلوه می‌کنند. میلیون‌ها نفر مسلمان از اقصی نقاط عالم با نظم و انضباطی قابل تامل سر بر یک آستان نهاده و در یک کسوت اعم از زن و مرد (با اندک تغییر) غسل به جای آورده و ضمن طهارت باطنی و ظاهری، در گرد و طواف کعبه دل، عظمت قرآن و حضرت ختمی‌مآب(ص) و بندگی خود را ثابت می‌کنند. در این اجتماع بزرگ که جامع مسلمین است، کثرت‌های زبانی و مکانی مبدل به وحدت توجه به یک نقطه می‌شود. در حقیقت حج جامع جمیع جهات عالم اسلام است که ظهور عینی می‌یابد.

چون انسان خلاصه و مجمع عالم امکان است حج هم خلاصه و مجمع حقایق اسلامی و نکات سیاسی است که هیچ حکم دینی و سیاسی‌ای نیست که نمونه‌ای از آن در حج نباشد. اگر بگویند فلان کار برابر چندین حج است بزرگی حج را می‌رساند نه بزرگی آن کار را. پس نتیجه و علت غایی تمام عبادات دینی تنها در حج پیدا می‌شود. اگر حاجی غرق در نورالانوار الهی شده و از عهده وظایف ظاهری سفر حج نیز خوب برآمده باشد، بدل به متدینی می‌شود که از لحاظ روحی و جسمی جهش یافته است؛ جهشی که کمتر تصور آن را می‌کرده است. اما مسئله مهم دیگر آنکه حاجی چنان باید از این نعمت و عطیه الهی بهره برد که ابلیسی که رجم کرده دیگر نتواند بر روح و جان وی رسوخ کند. همچنین حاجی باید مراقب باشد تا مبدا به مرور به جهت فاصله از کعبه جان و بیت‌الله و خاک پاک مکه، زنگار بر دلش نشیند. لذا توفیق الهی در رفتن به حج افاضه‌ای است الهی‌گونه و انجام و اتمام مناسک حج احسان است، اما اینکه حاجی تواند محرمیت خود را به توفیق الهی و رذایل اخلاقی را به اخلاق الهی‌گونه تبدیل سازد، خود عطیه و محبتی عظیم از جانب حضرت رحمان و رحیم است. از این رو، به همت حاجی و تفضل حضرت احدیت، این براتی است برای آخرت وی که به فرموده مولی‌الموحدین علی(ع) در مزرعه دنیوی برای آخرتش کاشته است.